

mase erau îngrozite și ținute în ascultare de reprezentanții direcți sau indirecți ai orînduirii feudale.

Într-un colind din Transilvania apare și corespondentul literar al unor asemenea reprezentări:

« Birău mare fostu-ți-ai,
Legile strîmbatu-le-ai.
Hăle drepte la-ai strîmbatu
Hăle strîmbe le-ai dreptatu »¹.

Aceste două exemple pun în lumină un proces care ar merita să fie analizat mai profund, și anume receptarea literaturii populare scrise de către mase într-un mod creator, uneori răsturnarea viziunii strict religioase a acestora și utilizarea ei în conformitate cu gândirea socială antifeudală a maselor. Apocrifele au dobîndit astfel o nouă semnificație imediat ce au ieșit de pe minile preoților. Destinul lor specific în cuprînsul adevăratei culturi populare, aceea care nu era legată cu nimic de orînduirea feudală, constituie în studiul circulației apocrifelor și a cărților populare un capitol care își așteaptă încă cercetătorii.

Am încercat pînă acum să schițăm cadrul general de istorie culturală și să determinăm baza socială pe care s-a dezvoltat fenomenul circulației și traducerii apocrifelor în cultura veche romînească. Am arătat totodată că problema corespondențelor dintre literatura populară scrisă și folclor poate fi cercetată într-o perspectivă mai largă. În felul acesta cred că am schițat cîteva din procesele creatoare ce au prezidat la formarea culturii populare în nordul Dunării, subliniind similitudinile evidente dintre fenomenele care au dus la formarea culturii populare bulgare și a culturii populare romîne. Am arătat cauzele pentru care în Transilvania a stat pe primul plan, ca manifestare culturală specifică, nu cultura feudală în limba slavonă, ci cultura maselor populare, caracterizată foarte curînd prin întrebuițarea limbii romîne în scris.

Putem în sfîrșit să răspundem la problema de la care am plecat: pe ce căi a pătruns literatura apocrifă în nordul Dunării? Procedînd prin eliminare rămîne o singură cale: contactele directe dintre cultura maselor populare bulgare și cultura maselor populare romînești. Ele sînt atestate, pe lîngă această circulație a cărților populare, de prezența în cultura populară romînă a colindului — produs tipic al culturii populare sud-dunărene de esență bogomilică.

§ 2. Colindele romînești și cele bulgare. Afirmarea existenței unor raporturi genealogic-literare între colindele romînești cu anecdotă vînătorească și cele bulgare poate să pară temerară și la prima vedere chiar nefundată, întrucît formele colindului romînesc par să fie lipsite de orice transmisiune istorică, fiind simple cîntece ale vieții domestice.

Al. Rosetti, autorul unui studiu fundamental asupra culturii populare romînești, a intuit însă de acum patru decenii faptele și situațiile istorico-medievale care au creat și explică solidaritățile și paralelismele anecdotice dintre colindele bulgare și cele romîne². El socotea totuși că la originile literare ale grupului de colinde vînătorești, ce nu au corespondențe fabulative în vreun apocrif religios, ar sta un motiv fabulativ propriu creației literare orale, și anume cel răspîndit în toate basmele lumii: metamorfoza omului în pasăre sau în orice animal, spre a scăpa din situații epice dificile.

¹ Sabin Drăgoi, 303 colinde, cu text și melodie, Craiova, (fără an), No. 182, p. 173.

² Al. Rosetti, *Colindele religioase la romîni*, București, 1920.